

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок активної фази війни на території України суттєво вплинув не тільки на соціально-економічні аспекти суспільного життя, а й на сферу публічних фінансів. Де-факто у структурі бюджетних відносин почали розглядати дві складові – цивільну та військову. Особливістю цивільної частини бюджету став той факт, що вона почала фінансуватися (у тому числі) за рахунок грантів країн-партнерок України. Головна умова таких грантів – заборона використання отриманих ресурсів на фінансування ЗСУ. Особливістю ж військової частини державного бюджету полягає в тому, що видатки можуть фінансуватися виключно за рахунок власних надходжень, а допомога військовим озброєнням та боєприпасами здійснюється країнами-партнерами окремо, на підставі відповідних урядових рішень. Така ситуація з виконанням гарантій з боку окремих країн-підписантів Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї має суттєвий вплив на фінансово-бюджетні відносини в умовах воєнного стану. Як відомо, з листопада 2023 року США фактично припинили фінансову та військову допомогу Україні, а європейські партнери не змогли компенсувати касові розриви, що виникли. Тому з початку 2024 бюджетного року уряд був змушений запровадити режим певної економії та шукати додаткові джерела наповнення дохідної частини бюджету. Проаналізуємо особливості надходжень та видатків державного бюджету України на початку 2024 року порівняно з 2023 роком.

Так надходження у вигляді податків та зборів за січень становили 113 млрд грн (у січні 2023 – 67 млрд грн), а у лютому вже кумулятивно зросли до 240 млрд грн (у 2023 році за той же період – 147 млрд грн). Це зростання відбулося за рахунок внутрішніх податків на товари та послуги (кумулятивно за січень-лютий 2024 року – 144,1 млрд грн), ПДФО (кумулятивно за січень-лютий 2024 року – 42,8 млрд грн) та податку на прибуток підприємств (кумулятивно за січень-лютий 2024 року зростання на 450% порівняно з 2023 роком до 36,6 млрд грн) [1]. Більше коштів надійшло й з податку на додану вартість [2]:

- від вироблених всередині країни товарів та послуг – 71,9 млрд грн (у 2023 році за той же період – 52,7 млрд грн);
- від ввезених на митну територію країни товарів та послуг – 68,9 млрд грн (у 2023 році за той же період – 51,5 млрд грн).

Неподаткові надходження збільшилися у січні-лютому 2024 року до 120,7 млрд грн (у 2023 році за той же період – 44,2 млрд грн) [1].

Що стосується видатків державного бюджету, то тут також відбулися певні зміни, які можна назвати негативними для національної оборони та безпеки. Так збільшилися витрати на загальнодержавні функції до 42,8 млрд грн кумулятивно за січень–лютий. Але видатки на оборону зазнали скорочення з 239,2 млрд грн у січні-лютому 2023 року до 227,1 млрд грн у 2024 році. Крім того, до 79,6 млрд грн зросли видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу (у 2023 році за той же період – 52,3 млрд грн). Майже не змінилися витрати на охорону здоров'я та освіту [1; 3].

Але уникнути дефіциту державного бюджету не вдалося: доходів у січні–лютому було отримано кумулятивно в розмірі 398,2 млрд грн у той час, як видаткова частина склала 493,4 млрд грн [1].

Таким чином, наявних засобів і можливостей всередині України однозначно буде недостатньо для фінансування запланованих видатків державного бюджету, навіть з урахуванням резервів НБУ і нових грантів з боку європейських країн [4; 5]. Тому вже зараз уряду слід готуватися до секвестру державного бюджету та скорочення видатків, які не будуть суттєво впливати на соціальну стабільність та обороноздатність країни.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
3. Nechyporenko A. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. Association agreement: driving integrational changes : collective monograph. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 374–385.
4. Rekunen I., Kuzheliev M., Nechyporenko A., Nemsadze G. Discretionary budget expenditure in the system of state regulation of the country's socioeconomic development. *Public and Municipal Finance*. 2018. № 7. P. 8–18.

5. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири: монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. Київ : Новий друк, 2015. 570 с.

Левандовська В. Ю.,
Державний торговельно-економічний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Сучасна система сплати прибуткового податку, що є одним з видів прямих податків, оскільки стягується безпосередньо з доходів платника, у більшості країн Європейського Союзу передбачає зменшення податкової суми з урахуванням пільг та дозволених, згідно з законодавчими нормами, відрахувань. До таких відрахувань належить неоподаткований мінімум, розмір якого залежить від низки економічних, фінансових та соціальних чинників. Окрім неоподаткового мінімуму на сплату прибуткового податку з фізичних осіб впливають сімейні знижки, знижки на дітей та утриманців, внески у страхові та соціальні фонди.

В цілому, неоподаткований мінімум є найбільш розповсюдженою пільгою у податкових системах різних країн світу і формується двома основними шляхами. Перший передбачає віднімання від обсягу доходу, що підлягає оподаткуванню, фіксованої суми, розмір якої встановлюється законодавством. За другим – оподаткування доходу громадянина здійснюється починаючи з певної суми, нижче якої застосовується нульова ставка податку. Розмір неоподаткованого мінімуму може варіюватися в залежності від рівня цін і економічного розвитку кожної конкретної країни, але спільним є принцип, за яким не можуть обкладатися прибутковим податком доходи, які не перевищують прожитковий мінімум.

В країнах-членах ЄС розмір неоподаткованого мінімуму зачасту відповідає реальному прожитковому мінімуму, необхідному для проживання та нормального харчування людини. Більш того, у багатьох країнах ЄС успішно застосовується оподаткування, що дозволяє раціональніше та справедливніше утримувати прибутковий податок з урахуванням усіх особливостей існування родини – кількості дітей, їхнього віку, кількості економічно-активних членів родини, витрат, що впливають на життя членів сім'ї (можуть бути